

De SROI van sporten en bewegen

Paul Hover

Overheden zetten sport als middel in om wenselijke externe effecten te stimuleren en negatieve externe effecten tegen te gaan. Ook andere organisaties en sporters geven geld uit vanwege sportactiviteiten. De vraag die zich aandient is hoe de kosten voor sporten zich verhouden tot de maatschappelijke opbrengsten. In deze bijdrage staat die vraag centraal. Het artikel is gebaseerd op onderzoek van Rebel en het Mulier Instituut, in opdracht van Kenniscentrum Sport. Met toepassing van de SROI-methode is gepoogd de verhouding tussen de maatschappelijke kosten en opbrengsten van sporten en bewegen zo goed mogelijk in te schatten.

1 Inleiding

Overheidstussenkomst in de sport

‘De vraag of sport en economie iets met elkaar te maken hebben zal door velen (...) in eerste instantie ontkennend beantwoord worden’. Eind jaren 80 van de vorige eeuw was de toenmalige staatssecretaris van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur deze mening toegedaan (Van Puffelen, 1988; 3). Onder invloed van de toegenomen commercialisering, professionalisering en mediatisering van de top- en breedtesport, en maatschappelijke ontwikkelingen zoals sedentair gedrag, is dit beeld gekanteld: er is in Nederland een heuse sporteconomie ontstaan die een groeiende bijdrage aan de Nederlandse economische welvaart levert (CBS, 2015; CBS, 2019; Thibaut, 2017).

De finale bestedingen aan sport – de bestedingen door huishoudens en overheid, export, investeringen en voorraadvorming – bedroegen 13,7 miljard euro in 2012 – 1,2 procent van de totale finale bestedingen in Nederland in dat jaar (De Heij, 2018). Het zijn voornamelijk de consumenten waarop de Nederlandse sporteconomie drijft (Hoekman et al., 2014; CBS, 2015; Hover et al., 2017; Hover et al., 2018). Na de sporter zelf zijn gemeenten de belangrijkste financier van de sportsector. In 2017 hebben de gemeenten (netto) 1056 miljoen euro aan sport gespendeerd (1,6% van alle uitgaven van de gemeenten), vooral aan accommodaties (Van den Dool, 2018). Het Rijk speelt financieel gezien een bescheiden rol.

Zoals uit de uitgaven van gemeenten opgemaakt kan worden, hebben gemeentelijke beleidsmakers (maar ook die van het Rijk) de breedtesport de afgelopen jaren meer en meer omarmd als beleidsmaatregel. De overheid investeert in sportstimulering om de gezondheid, de sociale cohesie en de welvaart te verbeteren (o.a. Bergsgard et al., 2007; Breedveld, 2014). Mede onder invloed van het breedtesportbeleid zijn de afgelopen vijftig jaar steeds meer mensen in Nederland gaan sporten. De sekseverschillen zijn in die periode verkleind (Breedveld, 2014). In vergelijking met andere landen in de Europese Unie is de

sportparticipatie relatief hoog in Nederland, zeker waar dat de sportdeelname in clubverband betreft (Europese Commissie, 2018). Tegelijkertijd doen grote groepen niet aan sport en zijn verschillen in sportdeelname tussen personen met een hoger en lager opleidingsniveau in die vijftig jaar nauwelijks kleiner geworden (Breedveld, 2014; Gooskens en Van den Dool, 2017). Dat velen onvoldoende bewegen is mede ingegeven doordat bewegen in de samenleving een keuze is geworden. Zelfs onze tandenborstel beweegt voor ons.

Waar is de overheidsinterventie op terug te voeren? In de eerste plaats wordt sport door de overheid beschouwd als een verdienstelijk goed, iets waar elke burger recht op zou hebben (Dejonghe, 2019). Verdienstelijke goederen kunnen weliswaar ook zonder overheidsinterventie worden vermarkt maar de vrije markt voor dergelijke goederen zou relatief klein zijn (Bakker et al., 2013). Overheidssteun heeft tot doel het aanbod laagdrempeliger te maken, in ieder geval financieel. In de tweede plaats is de maatschappelijke vraag naar sport groter dan de afnemers van het sportaanbod, namelijk de sporters (Breuer en Hallmann, 2014). Dat heeft te maken met interne en externe effecten van sportdeelname. Interne effecten betreffen effecten waar de sporter zelf profijt van heeft, zoals gevoelens van plezier, saamhorigheid en onthaasting (Beckers, 2004; Europese Commissie, 2018). De reden voor overheidsinterventie is gekoppeld aan het stimuleren van de wenselijke externe effecten en het tegengaan van negatieve externe effecten. Voorbeelden van wenselijke externe effecten zijn een fittere en productievere beroepsbevolking, socialisatie en integratie (Lombardo et al., 2019). Verkeerscongestie en hooliganisme zijn voorbeelden van onwenselijke externe effecten. Er wordt overheidssteun geboden, omdat de overheid vindt dat de kosten van de externe effecten niet door de sporter gedragen hoeven te worden omdat die de maatschappij als geheel ten goede komen (Breedveld et al., 2011; AEF, 2017).

Impuls voor sportonderzoek

Met de ontwikkeling van overheidsinterventie in de sport groeide bij publieke organisaties de vraag naar (wetenschappelijke) kennis. Niet alleen kennis over het financiële rendement van de opbrengst van de geïnvesteerde middelen (Dejonghe, 2004; Dejonghe, 2019), maar ook kennis over verklaringen van uitkomsten van onderzoek en kennis over condities waaronder wenselijke ontwikkelingen gedijen. Daardoor werd ook de sociale wetenschap meer *sportminded* (Coakley, 1994; Coalter, 2007; Stuij en Stokvis, 2010). Deze tendens heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van richtlijnen voor sportonderzoek, zoals de Richtlijn Sportdeelname Onderzoek, kortweg RSO (Van Bottenburg en Broër, 1996; Van Bottenburg en Smit, 2000). De RSO is met de ontwikkelingen in de sportdeelname geëvolueerd en wordt anno 2019 nog veelvuldig toegepast.

Het ontstaan van een sporteconomie, de gegroeide sportdeelname en de toegenomen overheidsbemoeienis en opdoemende kennisvragen, hebben ook bijgedragen aan het rendementsdenken in de sportsector. Om grip te krijgen op het maatschappelijk rendement van sporten en bewegen dienen kosten en opbrengsten in beeld te worden gebracht. Wat betreft de kosten en opbrengsten zijn er financiële rendementen, maar ook kosten en

opbrengsten die zich minder makkelijk in euro's laten vangen, maar wél belangrijk zijn. In dat kader past de uitspraak van de socioloog William Bruce Cameron: *Not everything that counts can be counted, and not everything that can be counted counts* (Cullis, 2017).

Het maatschappelijk rendement van sport en bewegen kan op verschillende manieren gemeten worden. In deze bijdrage wordt gefocust op een methode die zich, in ieder geval in Angelsaksische landen, in een toenemende populariteit mag verheugen: social return on investment (SROI). Het doel van deze bijdrage is tweeledig. Ten eerste het schetsen van verschillende soorten kosten en opbrengsten die met sportstimulering (van overheidswege) gepaard gaan en hoe die gemeten kunnen worden. Ten tweede het schatten van de SROI van sport en bewegen in Nederland en het bepalen van verschillen tussen gemeenten. Dit is gebaseerd op onderzoek van Rebel en het Mulier Instituut, in opdracht van Kenniscentrum Sport.

In de volgende paragraaf wordt eerst ingegaan op het waarderen van niet-geprijsde effecten, ook wel met zachte effecten of niet-marktgoederen aangeduid. Vervolgens wordt de SROI-methode uit de doeken gedaan en daarna wordt die methode toegepast op het onderwerp van studie: sporten en bewegen. Tot besluit worden in de conclusie een samenvatting van de bevindingen, beleidsaanbevelingen en suggesties voor vervolgonderzoek geschetst.

2 Waarderen van niet-geprijsde effecten

Belangrijk, maar veelal ongemeten

Van belangrijke opbrengsten van sporten en bewegen, zoals bijvoorbeeld gevoelens van plezier, zelfwaardering en trots door sporters en sociale verbinding tussen sporters, is geen prijskaartje bekend. Die prijs ontbreekt, omdat er geen markt is waarop die opbrengsten worden verhandeld. Hierdoor zijn bepaalde opbrengsten van sporten en bewegen niet makkelijk financieel te waarderen. Het monetariseren wordt ook bemoeilijkt omdat in de praktijk niet altijd een beeld is van de omvang het aantal personen waarbij een effect optreedt. Naast niet-monetaire baten kennen sporten en bewegen ook niet-monetaire kosten, zoals de gespenderde tijd (Breuer en Hallmann, 2014).

De opmerkelijke paradox is dat niet-monetaire opbrengsten vaak met overheidsbeleid worden nagestreefd, maar bij evaluaties of prognoses onderbelicht blijven. Frequent wordt onderzoek rond sporten en bewegen gericht op financiële kosten en opbrengsten, ingegeven door een sterk economisch georiënteerde samenleving. Dat leidt tot een opmerkelijke kennislacune en een vergrote kans op een onderschatting van de maatschappelijke waarde van sporten en bewegen.

Waarderingsmethoden

Er zijn twee groepen methoden om niet-monetaire effecten financieel te waarderen, namelijk *revealed preference-methoden* (gebaseerd op daadwerkelijk gedrag of

geopenbaarde voorkeuren) en *stated preference-methoden* (gebaseerd op geuite/uitgesproken voorkeuren) (Oldenboom, 2006; Fujiwara en Campbell, 2011). De meeste economen vinden methoden gebaseerd op *revealed preferences* betrouwbaarder dan methoden gebaseerd op *stated preferences*, omdat zij aan daadwerkelijk gedrag meer waarde hechten dan aan uitgesproken voornemens (o.a. Larsen en De Boer, 2011). *Stated preference* methoden bieden in tegenstelling tot de *revealed preference*-methoden daarentegen de mogelijkheid om de passieve gebruikswaarde te bepalen (o.a. Walker en Mondello 2007). De passieve gebruikswaarde is de waarde die niet-gebruikers ontlenen aan een product of dienst. Zo kunnen personen die onvoldoende sporten en bewegen de (overheids)investeringen wel steunen, omdat ze daar zelf ook indirect de vruchten van kunnen plukken. Een voorbeeld daarvan is een inactieve directeur van een bedrijf die de financiële vruchten plukt van fitte en productieve werknemers. Inwoners die gemeentelijke investeringen in een topsportevenement steunen omdat zij het gemeenschappelijk belang erkennen, maar het evenement zelf niet bezoeken of op een andere manier volgen, zijn een ander voorbeeld.

Het monetair waarderen van niet-geprijsde effecten kent voor- en nadelen. Het belangrijkste voordeel is dat er een zo volledig mogelijk financieel beeld van de kosten en baten ontstaat. Wanneer de financiële waarde van alle maatschappelijke investeringen kan worden aangetoond, kunnen investeerders (overheden, maar ook bedrijven en particulieren) gestimuleerd worden om te blijven investeren, omdat zij zicht hebben op het rendement (Carson et al., 2001; Larsen en De Boer 2011; Koopmans, 2011; Gerritsen et al., 2012; Vekeman et al., 2013). In de woorden van Baarsma (2000; 296): "Bij veel beslissingen over het wel of niet doorgaan van projecten worden (...) de voor- en de nadelen tegen elkaar afgewogen in geld." Bovendien kan er meer waardering voor de investeerders ontstaan en kan de bewijslast over opbrengsten nieuwe investeerders aantrekken. Wel wijzen voorstanders van waarderingsmethoden erop dat het een kunstmatige berekening is en wordt er een oproep gedaan om de resultaten subtiel te behandelen en te beschouwen als een hulpmiddel bij evaluaties en besluitvorming over investeringsbeslissingen.

Het belangrijkste nadeel is dat het financieel waarderen van niet-geprijsde effecten een kunstmatige exercitie is en resultaten onterecht een gevoel van zekerheid kunnen geven (Baarsma, 2000; Hausman, 2012; Mouter, 2014). Sommige criticasters opteren ervoor om de waarde niet te monetariseren, maar de waarde te baseren op *expert judgement* (o.a. Hausman, 2012). Deze oplossing past ook in het bezwaar dat de Europese Unie (2012) bij waarderingsmethoden ziet, namelijk dat het schier onmogelijk lijkt om tot een financiële waardering te komen waar alle experts zich achter scharen.

In het sportonderzoek is ervaring opgedaan met het toepassen van waarderingsmethoden rond het thema sportdeelname. Gerritsen et al. (2012) berekenden wat het verhogen van de Nederlandse sportparticipatie de Nederlandse samenleving in euro's zou opleveren. De onderzoekers concluderen dat als van de miljoenen Nederlanders die niet of weinig bewegen, één procent dat wel zou gaan doen, 1520 levensjaren per jaar zouden worden 'gered'. Dat zou een financiële waarde van minstens 30 miljoen euro per jaar

vertegenwoordigen, veroorzaakt door minder ziekteverzuim, een hogere arbeidsparticipatie en een hogere arbeidsproductiviteit. Ook bij het thema sportevenementen is er de laatste jaren ervaring opgedaan met waarderingmethoden, onder andere over de betalingsbereidheid voor een gratis toegankelijk topsportevenement (Schoemaker et al., 2017; Elling en Van Rens, 2012; De Nooij en Horsseleberg, 2014; Wicker et al., 2012; Hover en Bakker, 2015).

3 SROI van sporten en bewegen

SROI: maatschappelijke kosten en opbrengsten gemeten

In sportieve en politieke kringen is het een veelgehoorde spreuk: sport is maatschappelijk goud (Annema, 2006; Kronenburg, 2019). Daar wordt ook weleens aan toegevoegd dat dat edelmetaal verzilverd moet worden, wat duidelijk maakt dat de kracht van sport niet altijd, overall en automatisch optimaal wordt benut. Hoewel *evidence based* sportbeleid in Nederland aan de orde van de dag is en de sport wordt aangesproken op maatschappelijke verplichtingen of verwachtingen (Van den Heuvel en Van der Poel, 1999), is de bewijslast voor de bewering dat sport 'maatschappelijk goud is' voor verbetering vatbaar (o.a. Coalter, 2007). Om beter zicht te krijgen op de maatschappelijke waarde van sport zijn er verschillende methoden beschikbaar (Wind-Cowie en Wood, 2012). Volgens Lombardo et al. (2019) is de SROI-methode een van de meest gevestigde en toegepaste aanpakken.

De SROI-methode werd circa twintig jaar geleden ontwikkeld door de Roberts Foundation (Jönsson, 2013; Hutchinson et al., 2018; Lombardo et al., 2019). Sinds de ontwikkeling van de methode is het aantal sectoren waarin SROI wordt toegepast gegroeid, ook in de sport- en gezondheidssector (Fujiwara et al., 2014; Keane et al., 2019; Davies et al., 2019). De toegenomen aandacht voor maatschappelijk verantwoord ondernemen – klimaatneutraal, circulair, eerlijke ketens - heeft bijgedragen aan de gegroeide aandacht voor SROI.

Het centrale idee achter SROI is dat er naast een financieel rendement ook andere soorten rendement zijn die een (financiële) waarde vertegenwoordigen en die met een berekening van de traditionele economische Return On Investment (ROI) methodiek niet verdisconteerd worden. Het rendement betreft niet (alleen) geld, er kan ook winst zijn die men niet in de portemonnee terugziet. Voorbeelden zijn gevoelens van trots, plezier, saamhorigheid en het vergroten van het sociaal netwerk. Kenmerkend aan de SROI-aanpak is dat alle begunstigden in de berekening van rendement meegenomen worden, ook diegenen die verder van de investeerder af staan (Lawlor et al., 2008). Davies et al. (2019) onderscheiden twee soorten SROI-methoden: evaluatief (in de tijd terugblikkend) en prescriptief (prognose). De hiervóór beschreven waarderingmethoden kunnen binnen de SROI-systematiek worden toegepast.

Een korte weergave van de SROI-formule is: $SROI = \frac{\text{netto contante waarde van het rendement}}{\text{netto contante waarde van de investering}}$ (Jönsson, 2013; Lombardo et al. 2019). De kwaliteit van een SROI-berekening wordt verbeterd als er aan vier aspecten

aandacht is besteed: *deadweight* (de impact vermindert met datgene dat zonder de investering ook gebeurd zou zijn), attributie (de mate waarin de impact is toe te rekenen aan de investering), *displacement* (effect van investering op investering van derden) en de *drop off* (wegebbend effect in de tijd). In de praktijk is dit vaak een uitdaging omdat hier frequent onvoldoende informatie over beschikbaar is.

Zoals bij elke methode, kunnen bij de SROI-methodiek kanttekeningen geplaatst worden. Deels heeft die kritiek te maken met de vraagtekens die bij waarderingmethoden, zoals hiervóór geschetst, worden geplaatst. Dergelijke technieken kunnen ook bij de berekening van de SROI worden toegepast. Jönsson (2013) wijst er verder op dat de aanpak tijdrovend, ingewikkeld en tot op zekere hoogte ondoordringbaar is. Daarnaast kan de aanpak een onterecht gevoel van objectiviteit in de hand werken (Lombardo et al., 2019). Op basis van de kanttekeningen bij de SROI-methode is er wat voor te zeggen dat er naast cijfers ook aandacht moet zijn voor verhalen over achtergronden, verklaringen en duiding van die cijfers. Illusterend is een advies van een respondent (een vooraanstaande politicus) aan onderzoekers die de SROI-aanpak in een sportcontext toepasten: *'The numbers are great. The methodology has to be right. You have to reassure me you haven't just plucked the number out of the air. But, for God's sake, don't then shut out the stories. You also have to tell me how people felt about what you did.'* (Wind-Cowie en Wood, 2012; 40). Naast de *stats*, kunnen ook de *stories* bij de toepassing van de SROI-methode betekenisvol zijn.

Naar een SROI van sport en bewegen

Davies et al. (2019) publiceerden recentelijk over de SROI van sport in Engeland. In Engeland was daar behoefte aan omdat veel afgeronde SROI-studies op het gebied van sport vaak betrekking hadden op de SROI van een specifiek sportproject, op een specifieke locatie en in een bepaalde context. Het ontbrak aan een beeld van de SROI van sporten in het algemeen. De onderzoekers kwamen tot een SROI-ratio van 1 op 1,91, gebaseerd op de waarde van de opbrengsten (£ 44,75 miljard) en de waarde van de kosten of input (£ 23,46 miljard). De ratio betekent dat voor elke £ 1 die in sport wordt geïnvesteerd, £ 1,91 aan totale maatschappelijke impact wordt gegenereerd. Volgens Davies et al. (2019) is dit een conservatieve schatting. Een sensitiviteitsanalyse leerde dat de SROI-ratio met name gevoelig was voor de waardering van het subjectief welzijn. Dit laat zien dat aannamen en de waardering van niet-financiële effecten de SROI kunnen beïnvloeden.

Geïnspireerd op de SROI-studies uit het buitenland (o.a. het onderzoek van Davies et al., 2019) en vanwege de gegroeide interesse in het thema in de Nederlandse (publieke) sportsector heeft Kenniscentrum Sport eind 2018 aan Rebel en het Mulier Instituut de opdracht gegeven om de evaluatieve SROI van sport en bewegen in Nederland zo goed mogelijk te berekenen. Ook was er het verzoek om de verschillen van die SROI tussen Nederlandse gemeenten te meten. Verzoek bij de opdrachtverstrekking was om voort te borduren op het onderzoek van Ecorys over de sociaaleconomische waarde van sport en bewegen (Peters en Tuin, 2017). Rebel en het Mulier Instituut werd derhalve gevraagd de kosten of investeringen met betrekking tot sport en bewegen in kaart te brengen en die te combineren met de uitkomsten van het onderzoek van Ecorys – gericht op de opbrengsten

- om zodoende de SROI van sport en bewegen in Nederland te kunnen ramen. Omdat door Ecorys niet alle opbrengsten zijn gemonetariseerd, geldt dat ook voor de uitkomsten van dit SROI-onderzoek.

Het onderzoek is afgebakend: kosten en opbrengsten van incidentele sportevenementen, topsport, de duurzaamheid van accommodaties, vrijwilligers, het volgen van sport (in de media en als toeschouwer) en afgeleide opbrengsten in derde sectoren zijn buiten beschouwing gelaten en noch aan de kostenkant, noch aan de opbrengstenkant meegeteld. In 2019 is het onderzoek afgerond en dat mondde uit in drie eindproducten: een rapport, een infographic en een instrument om op gemeentelijk niveau de SROI van sport en bewegen uit te rekenen.¹ Gemeenten kunnen in het instrument op basis van vijf criteria referentiegemeenten selecteren waarvan de gemiddelde SROI geschat wordt. Met de referentiecijfers krijgt de SROI van een gemeente meer betekenis. De criteria voor het selecteren van referentiegemeenten zijn indicatoren voor inkomen, opleiding, leeftijd, bevolkingsdichtheid en aandeel migranten.

Hierna volgt eerst een korte schets van de resultaten van Ecorys (Peters en Tuin, 2017) over de opbrengsten van sporten en bewegen in Nederland. Daarna komen de kosten aan bod en tenslotte worden de opbrengsten en de kosten gecombineerd om tot een SROI van sport en bewegen te komen.

Opbrengsten van sporten en bewegen in Nederland

Er is de nodige bewijslast voorhanden dat voldoende fysieke activiteit positief bijdraagt aan de fysieke en mentale gezondheid. Sporten en bewegen draagt bij aan de preventie van ziekten (o.a. hart- en vaatziekten, overgewicht) en kunnen ziekteprocessen gunstig beïnvloeden (o.a. depressie en artrose) (Ladabaum et al., 2014; Van Bottenburg en Schuyt, 1996). Overgewicht – dat in de hand wordt gewerkt door onvoldoende fysieke activiteit - is een van de belangrijkste oorzaken van vroegtijdige sterfte, met een hogere prevalentie in lagere sociaal-economische groepen (Bastiaans en Van Kippersluis, 2017). Houkes-Hommes (2014) betoogt dat gezondheid mensen gelukkig maakt en daarom de welvaart verhoogt, zowel via persoonlijk geluk, als via de extra mogelijkheden die het mensen geeft bij te dragen aan de economie.

Aan de opbrengstenkant van sporten en bewegen onderscheiden Peters en Tuin (2017) drie categorieën: gezondheid, sociaal en arbeid. In de categorie 'gezondheid' worden vier effecten onderscheiden, namelijk reductie van zorgkosten, toename kwaliteit van leven, een langere levensverwachting en – een negatieve opbrengst - een toename van blessures. De effecten verbetering van leerprestaties, reductie van schooluitval, ontwikkeling van sociaal kapitaal, verkleinde kans op criminaliteit en plezier rekenen Peters en Tuin (2017) tot de opbrengstencategorie 'sociaal'. Tot de derde categorie arbeid worden verminderd

---

¹ Via de Kennisbank Sport en Bewegen van Kenniscentrum Sport (<https://www.kenniscentrumsport.nl/kennisbank-sport-en-bewegen/>) kunnen het rapport en de infographic worden gedownload. Het instrument om de SROI op gemeentelijk niveau te berekenen is op het moment van schrijven een intern document, maar zal naar verwachting openbaar worden.

ziekteverzuim en een verhoogde productiviteit gerekend. De financiële waardering van deze effecten komt hierna aan bod.

Kosten van sporten en bewegen in Nederland

Wat betreft de kostenkant zijn er volgens Rebel en het Mulier Instituut op basis van de beschikbare kennis acht categorieën, te weten: kosten voor toegang tot commercieel sportaanbod, kosten voor gemeenten, kosten voor sportbenodigdheden, kosten voor contributies van verenigingen, kosten in het kader van sponsoring en andere inkomsten van verenigingen, kosten voor toegang tot zwembaden (entree- en lesgelden), kosten van sportkoepel NOC*NSF en kosten van de Rijksoverheid. Om zicht te krijgen op de kosten is een brede waaier aan data gebruikt. Voorbeelden zijn gegevens uit Iv3-rapportages (Informatie voor derden) van het centraal Bureau voor de Statistiek, de Rijksbegroting en gegevens van sportkoepel NOC*NSF. De totale kosten voor sporten en bewegen worden door Rebel en het Mulier Instituut geraamd op ruim 4,4 miljard euro. De totale opbrengsten, mede gebaseerd op het onderzoek van Peters en Tuin (2017), worden getaxeerd op ruim 11 miljard euro (tabel 1).

De hoogste kosten zijn die voor het commercieel sportaanbod (25% van alle kosten) en die van de gemeenten (24% van alle kosten). De voornaamste opbrengsten zijn een toename van de kwaliteit van leven (42% van alle opbrengsten) en de opbrengsten dankzij verminderd ziekteverzuim (35% van de opbrengsten).

Tabel 1 Kosten en opbrengsten, in euro's x 1 miljoen

Kostensoort	Bedrag (€ x 1 miljoen)	Opbrengstsoort	Bedrag (€ x 1 miljoen)
Toegang commercieel sportaanbod	1.092	Toename kwaliteit van leven	4.668
Kosten gemeenten	1.056	Verminderd ziekteverzuim	3.890
Kosten sportbenodigdheden	856	Verhoogde productiviteit	1.556
Kosten toegang tot verenigingen	673	Reductie zorgkosten	700
Sponsoring verenigingen	337	Langere levensverwachting	467
Kosten toegang tot zwembaden	272	Verkleinde kans criminaliteit	8
Kosten NOC*NSF	19	Toename blessures	-233
Kosten Rijksoverheid	15	Verbetering leerprestaties	PM
		Ontwikkeling sociaal kapitaal	PM
		Plezier	PM
	4.406		11.056

Bron: Rebel en Mulier Instituut (2019a).

De SROI van sport en bewegen verschilt per gemeente: die varieert van 1 op 1,60 tot 1 op 3,40 (niet in tabel). Vooral externe factoren, zoals de bevolkingssamenstelling, beïnvloeden het sport- en beweeggedrag (o.a. Hoekman, 2018; Deelen, 2019) en daarmee de

maatschappelijke opbrengsten en de SROI. Dit wijst erop dat de stuurbaarheid van gemeentelijk beleid en overheidsbeleid in het algemeen op het gebied van sport- en beweegstimulering niet overschat dient te worden (zie ook Breedveld et al., 2011; Van der Meij en Scholten, 2014).

Onderzoek van Van den Dool (2018) wees uit dat in gemeenten waar de uitgaven aan sporten en bewegen relatief laag zijn, de wekelijkse sport- en beweegdeelname iets hoger dan gemiddeld zijn. Er blijkt geen (positieve) correlatie tussen de uitgaven aan sporten en bewegen en het aandeel inwoners dat sport of beweegt. Hoewel de verschillen niet groot zijn, lijken de uitkomsten contra-intuïtief. Mogelijk zijn dat de betreffende gemeenten zich bewust zijn van de relatief lage sportdeelname en dat zij daardoor meer uitgeven.

Deze studie van Rebel en het Mulier Instituut bleef in 'Den Haag' niet onopgemerkt: er werden Kamervragen over gesteld. De minister gaf in zijn antwoord aan niet verrast te zijn door de hoge maatschappelijke opbrengsten van sport en dat hij op dit gebied veel kennisdeling tussen gemeenten ziet. Hij gaf ook aan: 'Sport en bewegen bewijzen zich als waardevol instrument op diverse thema's, waaronder positieve gezondheidseffecten en bijbehorende afnemende zorgkosten' (Bruins, 2019).

4 Conclusie

In vergelijking met het buitenland is de sport- en beweegdeelname in Nederland relatief hoog. Desalniettemin zijn er bij overheden zorgen over de aanzienlijke groep inactieven die een 'Bruto Nationaal Tekort aan Beweging' (Vanreusel, 2006) in stand houden. De overheid zet de sport als middel in om wenselijke externe effecten te stimuleren en negatieve externe effecten tegen te gaan. Door een toename van kennisgedreven beleid en rendementsdenken is er behoefte aan meer zicht op de kosten en opbrengsten die met sporten en bewegen in Nederland gepaard gaan.

Het onderzoek dat in deze bijdrage is geschetst leert dat de SROI van sporten en bewegen in Nederland op 1 op 2,51 geraamd wordt. De SROI-analyse is partieel: onder andere belangrijke opbrengsten als plezier en de ontwikkeling van sociaal kapitaal zijn niet verwerkt. Dat komt omdat die opbrengsten, om begrijpelijke redenen, niet zijn becijferd in een onderzoek dat als uitgangspunt voor dit onderzoek gold. De sport- en beweegsector is niet de enige sector die kampt met het recht doen aan cruciale niet-monetaire kosten en opbrengsten. Ook natuur en kunst hebben een (economische) waarde zonder dat er geld wordt verdiend omdat natuur en kunst welvaart kunnen voortbrengen zonder dat er sprake van geldstromen is (o.a. Ruijgrok et al., 2004; Noonan, 2004). De vraag is of niet-marktgoederen überhaupt wel financieel te waarderen zijn en of die niet beter middels een kwalitatieve weging in de balans tussen kosten en opbrengsten afgewogen dienen te worden. Het waarderen van niet-monetaire kosten en opbrengsten verdient meer onderzoek en meer overleg tussen economen en beleidsmakers.

Het toepassen van de SROI-methode bij pilotprojecten bij gemeentelijke overheden in 2019 leert dat de berekening van de SROI van sporten en bewegen voor overheden waardevol is omdat het de (gemeentelijke) sport- en beweegsector een stap verder brengt in het duiden van kosten en opbrengsten (o.a. Rebel en Mulier Instituut, 2019b). Tegelijkertijd is duidelijk dat de uitkomst van de SROI-exercitie geen *silver bullet* is. De uitkomst kan niet worden gezien als het ultieme en enige cijfer, net zoals de ROI niet de enige indicator is voor financieel rendement. Het ware wenselijk dat er voldoende aandacht blijft voor de hoe- en waaromvragen die met het schatten van de SROI ontstaan. Dat geldt ook voor de vraag onder welke condities met sporten en bewegen het maximale maatschappelijk rendement wordt gerealiseerd.

De SROI-methodiek is erbij gebaat dat die voortdurend wordt verbeterd. Praktijkervaringen met de toepassing van de methodiek en overleg daarover kunnen daarbij goede aanknopingspunten bieden (o.a. Koopmans, 2010; Schoemaker & De Boer, 2018). De SROI-methode is de fase van babysokjes ontgroeid, maar staat nog wel in de kinderschoenen. Idealiter vormt deze studie een fundament voor een vervolg waarbij in zevenmijlslarzen gesneld wordt naar een steeds completere SROI van sporten en bewegen in Nederland.

Auteur

Paul Hover, (e-mail: p.hover@mulierinstituut.nl) is senior onderzoeker bij het Mulier Instituut.

Literatuur

- AEF, 2017, Beleidsdoorlichting sport: begrotingsartikel 6 ministerie van VWS, Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).
- Annema, P., 2006, Proeftuinen om de sportclubs te moderniseren. Geraadpleegd op 3 oktober 2019 via <https://www.volkskrant.nl/sport/proeftuinen-om-de-sportclubs-te-moderniseren~bab23cbb/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- Baarsma, B., 2000, Monetary Valuation of Environmental Goods: Alternatives to Contingent Valuation. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Bakker, S., J. Straatmeijer en H. van der Poel, 2013, Overheidssteun voor ijsbanen: een onderzoek naar de mate waarin ijsbanen worden gefinancierd met behulp van overheidssteun. Utrecht: Mulier Instituut.
- Bastiaans, M. en H. van Kippersluis, 2017, Prikkels voor gezond gedrag: een overzicht van theoretische kaders, *TPEdigitaal*, vol 11(2): 6-21, Amsterdam: Stichting TPEdigitaal.
- Beckers, Th., 2004, De hyperactieve samenleving: op zoek naar de verloren tijd. Rede (in verkorte vorm) uitgesproken bij het afscheid als hoogleraar vrijetijdwetenschappen aan de Universiteit van Tilburg en als wetenschappelijk directeur van Telos, op vrijdag 11 juni 2004. Tilburg: Departement Vrijetijdwetenschappen Universiteit van Tilburg/ Telos, Brabants Centrum voor Duurzaamheidvraagstukken.

- Bergsgard, N.A., B. Houlihan, P. Mangset, S.I. Nødland en H. Rommetvedt, 2007, *Sportpolicy: a comparative analysis of stability and change*, Oxford: Elsevier.
- Bottenburg, M. van, en K. Schuyt, 1996, De maatschappelijke betekenis van sport. Arnhem: NOC*NSF.
- Bottenburg, M. van, en C. Broër, 1996, Afstemming van vraag en aanbod op de sportinformatie-markt. Amsterdam: Diopter.
- Bottenburg, M. van, en S. Smit, 2000, Richtlijn sportdeelname-onderzoek (rso) : definitief basis- en startdocument. Den Bosch: Diopter - Janssens & Van Bottenburg bv.
- Breedveld, K., 2014, Sportparticipatie: uitdagingen voor wetenschap en beleid, Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Breedveld, K., H. van der Poel, M. de Jong en D.C.M. Collard, 2011, Beleidsdoorlichting sport: hoofd-rapport. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Breuer, C. en K. Hallmann, 2014, The economics of sport policy. In: I. Henry en Ling-Mei Ko (red.), *Routledge Handbook of Sport Policy*, pp. 322-330. Londen: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Bruins, B., 2019, Antwoorden op de vragen van het Kamerlid Van Nispen (SP) over het onderzoek waaruit het maatschappelijk rendement van sport en bewegen in Nederland blijkt (2019Z13100), Den Haag: Ministerie van VWS.
- CBS, 2015, De Nederlandse sporteconomie: de bijdrage van sport aan de Nederlandse economie in 2006-2012, Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
- CBS, 2019, De Nederlandse sporteconomie: de bijdrage van sport aan de Nederlandse economie in 2006-2015. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
- Coakley, J., 1994, *Sport in society: issues and controversies*. St. Louis: Mosby.
- Coalter, F., 2007, *A wider social role for sport: who's keeping the score?*, Londen: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Cullis, J.O., 2017, *Not everything that can be counted counts... British Journal of Haematology*, 2017, 177, pp. 505-506, Hoboken: John Wiley & Sons Ltd.
- Davies, L.E., P. Taylor, G. Ramchandani en E. Christy, 2019, Social return on investment (SROI) in sport: a model for measuring the value of participation in England, *International Journal of Sport Policy and Politics*, DOI: 10.1080/19406940.2019.1596967
- Delen, I., 2019, Space for sport: the interplay between the physical environment, intrapersonal factors and sports participation, Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Dejonghe, T., 2004, Sport en economie: een noodzaak tot symbiose, Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Dejonghe, T., 2019, Sport en economie: samen in de spits, Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Dool, R. van den, 2018, Monitor sportuitgaven gemeenten: een overzicht van de uitgaven in 2017. Utrecht: Mulier Instituut.
- Elling, A., F. van Rens, 2012, Draagvlakmeting Olympische Spelen 2028: 1-meting 2011. Utrecht: Mulier Instituut.
- Europese Unie, 2012, Strengthening social innovation in Europe. Journey to effective assessment and metrics. Brussel: European Union.
- Europese Commissie, 2018, Special Eurobarometer 472. Sport and physical activity. Brussel: Europese Commissie.
- Fujiwara, D. en R. Campbell, 2011, Valuation Techniques for Social CostBenefit Analysis: Stated Preference, Revealed Preference and Subjective Well-Being Approaches – A Discussion of the Current Issues, Londen: HM Treasury and Department for Work and Pensions.
- Fujiwara, D., L. Kudrna en P. Dolan, 2014, Quantifying the social Impacts of Culture and Sport. Londen: DCMS.
- Gerritsen, M., C. Koopmans, C. Tempelman en J. van der Voort, 2012, Baten van het Olympisch Plan. Amsterdam: SEO.
- Gooskens, W. en R. van der Dool, 2017, Sportdeelname en opleidingsniveau: factsheet 2017/8. Utrecht: Mulier Instituut.

- Hausman, J., 2012, Contingent Valuation: From Dubious to Hopeless, *Journal of Economic Perspectives*, vol. 26(4): 43-56.
- Heij, R. de, 2018, Economie van de sport, in: H. van der Poel, R. Hoeijmakers, I. Pulles en A. Tiessen-Raaphorst (red.), *Rapportage sport 2018*, pp. 208-234. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Heuvel, M. van den, en H. van der Poel, 1999, *Sport in Nederland: een beleidsgerichte toekomstverkenning*, Tilburg: Tiburg University Press.
- Hoekman, R., J. Straatmeijer en K. Breedveld, 2014, *Vorstudie financiële aspecten van sport*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Hoekman, R.H.A., 2018, *Sport policy, sport facilities and sport participation: a socio-ecological approach*, Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Hover, P. en S. Bakker, 2015, *Grand Départ Utrecht 2015: economische impact en beleving*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Hover, P., P. van Eldert en W.I.J. de Boer, 2018, *Consumentenuitgaven aan sport 2018: factsheet 2018/18*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Hover, P., W.I.J. de Boer, K van der Maat en M. van den Heuvel, 2017, *Consumentenuitgaven aan sport 2016*, Utrecht: Mulier Instituut.
- Houkes-Hommes, A., 2014, Inleiding: zestien economen over wat echt (niet) helpt om kosten te besparen in de zorg, *TPEdigitaal*, vol. 8(2): 1-6, Amsterdam: Stichting TPEdigitaal.
- Hutchinson, C.L., A. Berndt, S. Gilbert-Hunt, S. George en J. Ratcliffe, 2018, Valuing the impact of health and social care programs using social return on investment analysis: how have academics advanced the methodology? A systematic review. *BMJ Open*, 2018; 9:e029789. doi:10.1136/bmjopen-2019-029789.
- Jönsson, J., 2013, *Social Return on Investment: rooms for improvement & research. A background study on SROI to identify research gaps*. Stockholm: Forum for Social Innovation Sweden.
- Koopmans, C., 2010, Kosten en baten van het Centraal Planbureau: verleden, heden en toekomst. *TPEdigitaal*, vol.4(3): 19-30, Amsterdam: Stichting TPEdigitaal.
- Koopmans, C., 2011, Van zacht naar hard: milieueffecten in kosten-batenanalyses, *TPEdigitaal*, vol. 5(1): 15-26, Amsterdam: Stichting TPEdigitaal.
- Keane, L., E. Hoare, J. Richards, A. Bauman en W. Bellew, 2019, Methods for quantifying the social and economic value of sport and active recreation: a critical review, *Sport in Society*, DOI: 10.1080/17430437.2019.1567497
- Kronenburg, J., 2019, Trendbreuk: alle provincies zetten nu in op sport en bewegen. Geraadpleegd op 3 oktober 2019 op <https://www.allesoversport.nl/artikel/trendbreuk-alle-provincies-zetten-nu-in-op-sport-en-bewegen/>.
- Ladabaum, U., P.A. Myer en G. Singh, 2014, Obesity, abdominal obesity, physical activity, and caloric intake in U.S. adults: 1988-2010, *The American Journal of Medicine*, vol. 127: 717-727.
- Larsen, V. en L. Boer, 2011, *Werken aan maatschappelijk rendement – Een handreiking voor opdrachtgevers van MKBA's in het sociale domein*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Lawlor, E., E. Neitzert en J. Nicholls, 2008, *Measuring value: a guide to Social Return on Investment (SROI)*, London: new economics foundation.
- Lombardo, G., A. Mazzocchetti, I. Rapallo, N. Tayser en S. Cincotti, 2019, Assessment of the Economic and Social Impact Using SROI: An Application to Sports Companies, *Sustainability*, 2019, 11, 3612; doi: 10.3390/su11133612.
- Meij, M. van der, en P. Scholten, 2014, *Dan ga ik liever op vakantie: over de zin en onzin van maatschappelijke interventies*, Amsterdam: Lenthe Publishers.

- Mouter, N., 2014, Cost-Benefit Analysis in Practice. A study of the way Cost Benefit Analysis is perceived by key individuals in the Dutch CBA practice for spatial-infrastructure projects. Delft: TRAIL Research School.
- Nooij, M. de, M. van den Berg en C. Koopmans, 2010, Brood of spelen? Kosten-batenanalyse van het WK Voetbal in Nederland, *TPEdigitaal*, vol. 4(3): 79-100, Amsterdam: Stichting TPEdigitaal.
- Nooij, M. de en P. Horsseelenberg, 2014, Dam tot Damloop: economische en maatschappelijke waarde, Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Noonan, D., 2004, Valueing Arts and Culture: A Research Agenda for Contingent Valuation. *Journal of Arts Management, Law, and Society*, vol. 34(3): 205-222, Washington: Heldref Publications.
- Oldenboom, E., 2006, Costs and benefits of major sportevents. Amsterdam: MeerWaarde.
- Peters, N. en J. van der Tuin, 2017, De sociaaleconomische waarde van sporten en bewegen. Rotterdam: Ecorys.
- Puffelen, F. van, 1988, Het economisch belang van sport. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC).
- Rebel & Mulier Instituut, 2019a, De Social Return on Investment (SROI) van sport en bewegen. Rotterdam: Rebel.
- Rebel & Mulier Instituut, 2019b, De SROI van sport en bewegen in Lelystad. Rotterdam: Rebel.
- Ruijgrok, E., R. Brouwer en H. Verbruggen, 2004, Waardering van Natuur, Water en Bodem in Maatschappelijke Kosten-Batenanalyses, Aanvulling op de Leidraad OEL. Den Haag: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Ministerie van Economische Zaken.
- Schoemaker, J., S. van Genderen, en I. van der Horst, 2017, Deelnemersprofiel & gezondheidswaarde Marikenloop 2017. Arnhem/Nijmegen: HAN.
- Schoemaker, J. en W. de Boer, 2018, Beter inzicht in de baten maakt de sport toekomstbestendiger. Sportknowhow XL, 26 juni 2018.
- Stuij, M. en R. Stokvis, 2010, Alles is mogelijk in de toekomst : de sportmindedness van de Universiteit van Amsterdam. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Thibaut, E., 2017, There is no such thing as a free run. An examination of the determining factors of sports expenditure. Leuven: KU Leuven.
- Vanreusel, B., 2006, Uithouding met inhoud. Vormen van zingeving in de sport. Vijftiende van Clézing. Westerlo: Stichting Antoon van Clé.
- Vekeman, A., M. Meulders, A. Praet, J. Colpaert en T. van Puyenbroeck, 2013, Contingent Valuation of a Classic Cycling Race, *Journal of Sports Economics*: 268-294.
- Wicker, P., K. Hallmann, C. Breuer en S. Feiler, 2012, The value of Olympic success and the intangible effects of sport events – a contingent valuation approach in German, *European Sport Management Quarterly*, (4): 337-355.
- Wind-Cowie, M en C. Wood, 2012, Measuring up the social value of sponsorship. London: DEMOS.